

1. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, затверджені Наказом Державного комітету промислової політики України від 2 лютого 2001 р. № 47.

2. *Бородкин А. С.* Бухгалтерский учет в промышленности. — К.: Вища школа, 1983. — 255 с.

3. *Грабова Н. Н., Добровский В. Н.* Бухгалтерский учет в производственных и торговых объединениях. — К.: А.С.К., 2000. — 624 с.

4. *Ерофеева В. А.* Учет и контроль использования ресурсов в объединении. — Л.: ЛГУ, 1987. — 176 с.

Стаття надійшла до редакції 10.01.2008 р.

УДК 657.334.722

О. В. Сагова,

аспірантка кафедри обліку
підприємницької діяльності,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

СУТНІСТЬ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Статья посвящена освещению вопросов экономико-правовой сущности финансовых инвестиций. Рассмотрены основные трактовки определений финансовых инвестиций разными экономическими школами. Представлена попытка дать собственное определение финансовых инвестиций.

Article is devoted to illumination of questions of economic-legal essence of financial investments. The basic treatments of definitions of financial investments are opened by different economic schools. Attempt to give own definition of financial investments is presented.

Ключові слова: фінансові інвестиції, інвестиційна діяльність, цінні папери, прибуток, капітал, дивіденди.

Інвестиції є головною з об'єктивних та необхідних умов економічного розвитку. Функціонування та розвиток економіки залежать від того, наскільки легко можуть бути мобілізовані грошові кошти для фінансування зростаючих потреб держави, компаній та приватних осіб. Зважаючи на це твердження, можна констатувати, що нерозвиненість фондового ринку, повна підміна державою його функцій в економіці створює механізм гальмування економічного зростання в перехідних економіках. Таким чином, забезпечити необхідний динамізм можна тільки завдяки розвитку фондового ринку.

Активізація процесу інвестування в економіку України потребує застосування науково-обґрунтованих підходів і, насамперед, удосконалення економіко-правової сутності та класифікації фінансових інвестицій для цілей їх обліку. Відставання рівня обліку від реальних потреб практики може поставити під загрозу становлення сучасного ефективного ринку капіталів, а значить стабілізацію і відродження економіки.

В сучасних умовах вивчення фінансових інвестицій і практичне освоєння операцій з ними, в тому числі облікових, має важливе значення. Саме тому ця тема є актуальною. Слід зазначити, що проблемам вивчення економіко-правової сутності та удосконалення обліку фінансових інвестицій приділяють увагу багато вітчизняних авторів. Вагомий внесок у розв'язання проблем обліку фінансових інвестицій внесли М. Т. Білуха, С. Ф. Голов, В. І. Єфіменко, М. В. Кужельний. Але на сьогоднішній день виникають нові аспекти використання фінансових інвестицій, залишається немало невідповідностей у методиці їх обліку. Розв'язанню зазначених проблем присвячена робота С. Г. Зубілевича «Облік фінансових інвестицій».

Проблеми вивчення економіко-правової сутності та удосконалення обліку фінансових інвестицій визначають актуальність даної теми дослідження.

Дана стаття присвячена проблемам визначення економічної сутності та класифікації фінансових інвестицій для цілей їх обліку. Поставлено завдання дослідити та розкрити економічну сутність та природу фінансових інвестицій.

Категорія «інвестиції» у повному своєму значенні у вітчизняній економічній літературі з'явилася з початком ринкового реформування економіки України. Вперше поняття «інвестиції» почало зустрічатись у вітчизняній економічній літературі, коли підмінялось поняттям «капітальні вкладення». Інвестиції розглядалися як вкладення у відтворення основних фондів (будівлі, устаткування, транспортні засоби) [1, с. 18], або як найважливіший економічний інструмент, який характеризує діяльність будівельного комплексу [2, с. 68].

Процес формування основ ринкових відносин в Україні змінює наукові світогляди сутності інвестицій. При цьому виникають і розвиваються ринкові підходи до їх оцінки та прогнозування форм, методів та принципів здійснення інвестиційної діяльності. Економічна природа інвестицій обумовлена закономірностями процесу розширеного відтворення і заключається у використанні частини додаткового суспільного продукту для збі-

льшення кількості і якості всіх елементів системи виробничих сил суспільства.

Дослідженням сутності інвестицій займалися різні економічні школи. Але через їх специфіку та традиції виникало багато модифікацій даного поняття. Як окрему категорію економіки та обліку фінансові інвестиції почали розглядати на межі XVI—XVII століть. Відокремлення фінансових інвестицій як окремої економічної категорії є важливим, оскільки, з моменту їх визнання активом, фінансові інвестиції стають об'єктом бухгалтерського обліку. З тих часів погляди науковців стосовно поняття фінансових інвестицій змінювались у часі, залежно від пануючої економічної течії: меркантилізму, класичного підходу, фізіократів, англійської класичної школи, марксистської школи, кейнсіанської теорії та сучасних економічних теорій. Кожна наступна економічна течія доповнювала попередню, що стало основою для сьогоденнього визначення сутності фінансових інвестицій згідно Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Сьогодні багато науковців, як вітчизняних, так і зарубіжних, продовжують працювати над проблемою найбільш правильного трактування та розуміння такого багатогранного поняття як фінансові інвестиції, які нероздільно пов'язані з процесом інвестування в цілому. Багатогранність та відсутність точного визначення поняття фінансових інвестицій пов'язані з досить широкою сферою їх застосування в господарській діяльності.

Поняття «фінансові інвестиції» порівняно недавно використовується у вітчизняній обліковій термінології.

Сучасні визначення категорії «інвестиції» в працях українських економістів у цілому узгоджуються із розумінням їх змісту в роботах іноземних вчених. Розглянемо найбільш поширені з них. Наприклад, С. Мочерний під інвестиціями розуміє довгострокові вкладення капіталу в різні сфери та галузі народного господарства як у самій країні, так і за її межами з метою отримання прибутку. Тобто за визначенням вченого інвестиції — це вкладення у зростання капіталу [3, с. 38].

Як зазначає О. Мертенс: «інвестиції є обміном визначеної сьогоденнішньої вартості на можливо невизначену, майбутню вартість. В економіці в цілому, інвестиції представляють собою процес нагромадження капіталу, виступаючи тим самим найважливішим джерелом економічного розвитку» [4, с. 4]. Тут найістотнішим є виділення двоїстої суті інвестицій: з одного боку, вони відображають величину акумульованого доходу на цілі нагромадження, обсяг інвестиційних ресурсів, тобто потенційний інвестиційний

попит. З другого боку, інвестиції виступають у формі вкладень (витрат), що визначають приріст вартості капітального майна, як реалізовані інвестиційні попит і пропозиція.

В зарубіжній літературі широко розповсюджене трактування інвестицій як благ і цінностей, що вкладаються в підприємницьку діяльність з метою отримання майбутнього доходу. Згідно поглядів австрійської школи граничної корисності, інвестиції інтерпретуються як обмін задоволення їх у майбутньому за допомогою інвестиційних благ. Цієї позиції дотримується французький економіст П. Массе [5, с. 38]. Подібне трактування інвестицій дав нобелівський лауреат В. Шарп: «У найбільш широкому розумінні термін «інвестування» означає розстатися з грошима сьогодні з тим, щоб отримати більшу суму їх у майбутньому» [2, с. 67]. Аналогічне визначення даного поняття знаходимо в американських економістів Л. Гітмана і М. Джонка: «Інвестиція — це спосіб розміщення капіталу, який має забезпечити збереження або зростання суми капіталу» [3, с. 43].

В словнику сучасної економічної теорії Макміллана вказується, що категорія «investment» (інвестиції, капітальні вкладення), як правило, вживаються для позначення потоку витрат на збільшення фізичного чи людського капіталу, а також запасів [2, с. 57].

Д. Кейнс під інвестиціями розумів «поточний приріст цінності капітального майна в результаті виробничої діяльності даного періоду». Це — «та частина доходу за даний період, яка не була використана для споживання» [6, с. 67]. Кейнс стверджував, що саме інвестиції, а не заощадження викликають зміни в доході, тобто він вперше заявив про інвестиції як носій доходу.

Джон Річард Хікс у своєму економічному дослідженні «Вартість капіталу» зазначає: «...інвестиції (які плануються), повинні дорівнювати нарощуванню по вартості капіталу (включаючи як виробничі, так і споживчі блага)...» [5, с. 202]. На думку фінського економіста Я. Хонко інвестиції є затратами на різного роду придбання, які дають прибуток через деякий період часу [1, с. 92]. Професор сучасності Б. А. Рейзберг у словнику «Язык рынка» дає визначення інвестиціям як довгостроковим вкладенням капіталу в різні галузі і сфери економіки, інфраструктуру, соціальні програми, охорону навколишнього середовища як всередині країни, так і за кордоном з метою розвитку виробництва, соціальної сфери, підприємництва, отримання прибутку [1, с. 9].

Я. Д. Крупка зазначає, що інвестиції можна трактувати як вкладення грошових матеріальних та інтелектуальних цінностей

в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою одержання прибутку або досягнення інших вигод. До того ж вкладання коштів підприємством у власну матеріальну базу він розглядає як капітальні інвестиції, в інші суб'єкти господарювання — як фінансові [7, с. 15].

З точки зору В. Г. Федоренко під терміном інвестиції слід розуміти вкладення капіталу з метою подальшого його збільшення. [8, с. 26].

Російський економіст О. М. Сергієнко під категорією «інвестиція» розуміє кошти держави, підприємств та фізичних осіб, спрямовані на утворення, оновлення основних фондів, розширення діючих виробничих потужностей (реальні інвестиції), а також на придбання акцій, облігацій та інших цінних паперів та активів (портфельні) [9, с. 22].

Інші визначення загалом близькі до наведених і також відображають взаємозв'язок між поточними вкладеннями та перспективними прибутками. Розглядаючи це питання, поділяємо свою точку зору із О. М. Сергієнком, який визначає інвестиції як довгострокові вкладення засобів (матеріальних і інтелектуальних цінностей) у виробничу, підприємницьку і іншу діяльність з метою організації виробництва продукції, робіт, послуг і отримання прибутку або інших кінцевих результатів (охорона навколишнього середовища, підвищення рівня життя і т.д. Інакше кажучи, це довгострокові вкладення економічних ресурсів з метою створення і отримання чистого прибутку в майбутньому [9, с. 20].

Згідно статті 1, п.1.2.8.1. Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємства» фінансова інвестиція — це господарська операція, яка передбачає придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та інших фінансових інструментів. У цьому Законі вперше вжито термін «фінансова інвестиція». Але, не зовсім точно називати інвестицію господарською операцією, тому що в бухгалтерському обліку визнаються не операції, а активи, які є результатами операцій. Крім того, у даному визначенні відсутня мета, для якої здійснюються інвестиції.

В національному Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 2 «Баланс» фінансові інвестиції визначено як активи, що утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестування. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 25 «Облік інвестицій» розглядає інвестиції як частину активів, які необхідні підприємству для нагромадження багатства

(капіталу) шляхом вкладення коштів, амортизації капіталу й одержання інших вигод. Таким чином, інвестиції — це вилучення коштів з метою нагромадження капіталу або одержання інших вигод. Порівнюючи міжнародний та національний стандарти з обліку інвестицій, визначаємо головну відмінність між ними: у вітчизняній практиці спорудження та придбання необоротних активів вважається капітальними інвестиціями, а вкладення в інші суб'єкти — фінансовими інвестиціями; в міжнародному стандарті інвестиціями визнаються лише вкладення в сторонні суб'єкти, а вкладення коштів у розвиток власної матеріальної бази не є інвестиціями.

Головна ціль фінансового інвестування — одержання у перспективі прибутку від інвестицій; перетворення вільних заощаджень у високоліквідні цінні папери; встановлення офіційних відносин чи контролю над підприємством-емітентом.

Згідно законодавства України, інвестиції являють собою всі види майнових та інтелектуальних цінностей, щокладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності для створення прибутку або досягнення соціального ефекту [10, с. 12]. Тобто, інвестиційна діяльність може бути представлена як процес вкладення ресурсів (кошти, рухоме та нерухоме майно, майнові права, інтелектуальні цінності та інше) з метою отримання прибутку, доходу, дивідендів в майбутньому. Іншими словами, на думку А. А. Переседи, інвестор відмовляється від задоволення поточних потреб, розраховуючи на очікуване їх задоволення в майбутньому, але вже в більшому розмірі [1, с. 39]. Матеріальною сутністю інвестиційної діяльності є, звичайно «капітал», у всіх його формах і видах існування. Рухатися цей «капітал» змушує, з одного боку, норма прибутку, а з другого — привласнення частини очікуваного прибутку [1, с. 69].

Не завжди фінансові інвестиції обов'язково пов'язані саме з грошовими коштами. Присутність у визначенні кореня слова фінанси не означає, що інвестиції досягаються виключно в обмін на грошові кошти, оскільки їх можна отримувати внаслідок передачі необоротних активів, запасів, цінних паперів тощо.

Таким чином, можна зробити висновок, що, незважаючи на неоднозначність трактування категорії «інвестиції» вітчизняними та зарубіжними економістами, більшість з них вважає, що інвестиції є вкладенням капіталу з метою його збереження та отримання прибутку. Вважаємо, необхідно додати, що фінансові інвестиції — це не просто технічний процес, а широкі

коло економічних відносин, що охоплюють сфери виробництва та обміну.

Отже, при врахуванні динамізму інвестицій і розкритті процесу перетворення інвестиційних ресурсів у вкладення можливе визначення фінансових інвестицій як усіх видів майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті чого утворюється прибуток чи досягається соціальний ефект. Тобто за своєю сутністю фінансові інвестиції — це частина суспільних ресурсів (активи), що вилучаються з поточного споживання і вкладаються в інші суб'єкти господарювання в обмін на корпоративні права або набуття боргових зобов'язань з розрахунком на отримання майбутнього доходу, тобто, можна сказати, що фінансова інвестиція — це вкладене споживання. Таке уточнення поняття «фінансові інвестиції», більш конкретизує їх сутність для цілей обліку, контролю та аудиту.

Література

1. *Пересада А. А.* Інвестування : навч. посібник.—К.: КНЕУ, 2004.—250 с.
2. *Майорова Т. В.* Інвестиційна діяльність : навч. посібник.—К.: ЦУЛ, 2003.—376 с.
3. *Мочерний С. В.* Економічна інциклопедія: Том 1. — К.: Видавничий центр «Академія», 2000. — 236 с.
4. *Мертенс А. В.* Инвестиции : курс лекций по современной финансовой теории. — К.: Киевское национальное агентство, 1997. — 235 с.
5. *Массе П.* Критерии и методы определения капитальных вложений. — М.: Прогресс, 1971. — 435 с.
6. *Кейнс Дж.* Общая теория занятости, процента и денег. — М.: Прогресс, 1978. — 317 с.
7. *Крупка Я. Д.* Облік інвестицій : монографія. — Тернопіль: Економічна думка, 2001. — 302 с.
8. *Федоренко В. Г.* Інвестиційний менеджмент : навч. посібник. — К.: МАУП, 2001. — 146 с.
9. *Сергієнко О. М.* Стратегічні напрямки інвестиційного розвитку України // Формування ринкових відносин в Україні. — 2004. — № 1. — С. 19—25.
10. Закон України « Про інвестиційну діяльність» від 18.09.91 р. № 1560-ХІІ.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2008 р.